

Side Tiyatrosu ve Çevresinde Kazı-Düzenleme Çalışmaları 2006

Excavations and Landscaping in and around the Side Theatre

Ülkü İZMİRLİGİL

Side Tiyatrosu ve çevresinde gerçekleştirilen 2006 yılı kazı ve düzenleme çalışmaları 22 Haziran - 31 Temmuz ve 29 Eylül - 18 Ekim tarihleri arasında 70 gün sürmüştür. Yapılan çalışmalar Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü'nün (DÖSİMM), Suna – İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'nün (AKMED) ve Side Belediye Başkanlığı'nın maddi destekleriyle gerçekleştirilmiştir.

Side Tiyatrosu Kazısı'na Yrd. Doç. Dr. M. Özhanlı (Arkeolog), Doç. Dr. H. Alanyalı (Arkeolog), L. Gültekin (Mimar-Restoratör) yanı sıra Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencilerinden H. Keskin, H. Kökmen, E. Özkan, Z. Şen, G. Yosun, A. Kahvecioğlu ve Mimar Sinan Üniversitesi GSF'den G. Bayar katılmışlardır. Bakanlık Temsilcisi olarak Arkeolog A. Özkan ve Arkeolog P. Büyükkolancı görev yapmıştır. Ayrıca Prof. Dr. R. Günay (Yük. Mim. Müh.) ve ekibi de (Mimar S. Şahin, Mimarlık öğrencileri H. Keskinalemdar, N. Kıvrak) çalışmalarını sürdürmüştür.

Res. 1 / Fig. 1

The 2006 campaign of excavations and landscaping work in and around the Side theatre lasted for 70 days from June the 22nd through to July the 31st and from September the 29th through to October the 18th. The work was financed by the DÖSİMM of the Ministry of Culture and Tourism, by the Suna & İnan Kıraç Research Institute on Mediterranean Civilizations (AKMED) and the Side Municipality.

The team members for the excavations at the Side theatre were Asst. Prof. Dr. M. Özhanlı (archaeologist), Assoc. Prof. Dr. H. Alanyalı (archaeologist), L. Gültekin (architect-restorer) as well as students of archaeology from Akdeniz University H. Keskin, H. Kökmen, E. Özkan, Z. Şen, G. Yosun, A. Kahvecioğlu and G. Bayar of Faculty of Fine Arts of Mimar Sinan University. The state representatives were archaeologists A. Özkan and P. Büyükkolancı. In addition, Prof. Dr. R. Günay (architect-engineer) and his team (architect S. Şahin, and students of architecture H. Keskinalemdar and N. Kıvrak) continued their work.

This year's excavation and landscaping work covered the Dionysos temple and environs, outside the north-east corner of the stage building of the theatre where it joins the late period fortification (Fig. 1). In addition, the arrangement of the architectural blocks was revised and the old depot building was cleaned. In addition, the finds were archived and documented.

1. Landscaping work:

Work at and around the Dionysos temple that was initiated in 2005 was completed this year. In the 2005 campaign, the connection of the colonnaded street in front of the passageway by Vespasian's fountain, which was blocked when the late period fortification was built, with the street leading to the harbour was identified.

Bu yıl kazı ve düzenleme çalışmaları Dionysos Tapınağı ve çevresinde, tiyatro sahne binasının kuzey-doğu dış köşesinde, Geç Dönem suru ile birleştiği bölümde sürdürülmüştür (Res. 1). Ayrıca, bu alanda mimari blok düzenlemeleri yeniden ele alınmış ve eski depo binası temizlenmiştir. Bunun yanı sıra buluntuların arşivleme ve belgeleme çalışmaları yapılmıştır.

1. Düzenleme Çalışmaları:

2005 yılında başlamış olan Dionysos Tapınağı ve çevresindeki çalışmalar bu yıl tamamlanmıştır. 2005 yılında tapınağın ön tarafında yapılan kazıda, Vespasian Çeşmesi'nin yanında yer alan ve daha sonra Geç Dönem suru yapıldıktan sonra kapatılmış olan geçidin önünde bulunan portikli yolun limana giden cadde ile bağlantısı tespit edilmiştir. Antik Dönem'de kente girişi sağlayan bu geçit, yeni bir düzenlemeyle açılarak Side'nin yoğun yaya trafiği sorununa çözüm getirmiştir.

Bu yıl yaya trafiğine açılmış olan geçitten geçen yaya- ların tiyatroya daha rahat girebilmeleri için, caddenin sol tarafındaki portikte sıralanan blokların daha geriye alınmasıyla bu alan da yaya trafiğine açılabilmiştir. Portikli caddenin sağ tarafındaki sütunlardan bazıları kazı sonrası onarıp ayağa kaldırılmış, ancak sol tarafta sadece tiyatro girişinin önünde iki tane sütun dikilmişti. tiyatronun E galerisi hizasında daha önce bloklar altında kalmış olan stylobatın sağlam durumda olması bir sütunun daha ayağa kaldırılmasına olanak sağlamıştır.

Tapınağın çevresindeki çalışmalar tamamlandıktan sonra, 2001 yılı kazı döneminde Yrd. Doç. Dr. M. Büyükkolancı'nın batı paradosda yaptığı kazı çalışmaları sırasında Dionysos Tapınağı'na ait olduğunu belirlediği mimari parçalar tapınağın üzerine taşınarak yapının mimarisini gösterecek şekilde düzenlenmiştir (Res. 2).

2. Kazı Çalışmaları:

Tiyatro'nun kuzey-doğu köşesini oluşturan dış galeri ayağının (Z) üst kısmı kütle halinde arkaya devrilmiştir. Sahnenin dış duvarı ise geç dönemde sur duvarı ile birleştirilerek bir bütün haline getirilmiştir. Burada yapılan kazının amacı, tiyatronun özgün yapısı ile geç dönem suru arasındaki bağlantıyı saptamaktır.

Bu alanda yoğun taş blok yıkıntısının kazısına başlamadan önce, çıkacak çok sayıda bloğun belirlenmiş olan bir yerleşme alanı düzeni içinde gruplanması gerektiğinden uzun süren bir ön hazırlık çalışması yapılmıştır. Çalışma alanında önce 12-13 m. yüksekliğindeki yıkıntının taşları alınmaya başlanmıştır. Bu bölümdeki şekilsiz konglomera ve traverten bloklar 16 numaralı genel taş alanına

Res. 2 / Fig. 2

This passageway, which provided access into the city in Antiquity was reopened and brought a solution to the extensive pedestrian traffic at Side.

This year, to facilitate pedestrian access to the theatre via the newly reopened passageway the blocks lying by the portico on the left of the street were moved somewhat further back and this area was also opened to pedestrian traffic. Some of the columns on the right side of the colonnaded street were repaired and re-erected after the excavations, but on the left side, only two columns were re-erected in front of the theatre's entrance. The fact that the stylobate previously concealed beneath the blocks by gallery E of the theatre was well-preserved permitted the re-erection of another column.

When the work around the temple was completed, the architectural pieces identified as belonging to the Dionysos temple by Asst. Prof. Dr. M. Büyükkolancı during his excavations of the west parodos in 2001 were moved inside the temple and were arranged to show the architecture (Fig. 2).

2. Excavations:

The upper part of the outer gallery pier Z forming the northeast corner of the theatre had fallen as a mass behind and the exterior wall of the stage was incorporated into the late period fortification wall. The excavations here aimed at clarifying the connection between the original construction of the theatre and the late period wall.

Preparations before starting the excavations in the extensive heap of stone blocks lasted for a very long time as the large number of blocks that would be uncovered needed to be arranged in an order within a defined area. In the work area, firstly the stone blocks from the heap

aktarılmıştır. Tiyatroya ait oturma sıraları, profil veren yapı elemanları, mermer arşitrav parçaları ve diğer yapı elemanları (131 adet) numaralandıktan sonra, 21 ve 34 numaralı alanlara taşınmıştır (Plan 1).

Kazı ilerledikçe, en üst seviyeden yaklaşık 2 m. aşağıda tiyatronun dış galeri ayağı (Z) ile sahne binası arasındaki duvar boyunca 0.32 m. genişliğinde 0.37 m. derinliğinde içi sıvalı bir su kanalı ortaya çıkmıştır (Res. 3). Bu kanal duvar boyunca yaklaşık 12 m. düz devam ederek sahne binasının arkasına doğru kıvrıldığı, ancak yıkıntı sırasında hasar gördüğü anlaşılmıştır. Kanalın, tiyatronun doğudaki son dış galeri ayağı etrafında dolanıp sur duvarından içeri girdiği izlenmiştir. Ancak arka kısmının kapalı olması geç dönem suru yapıldıktan sonra kullanılmadığını düşündürmektedir.

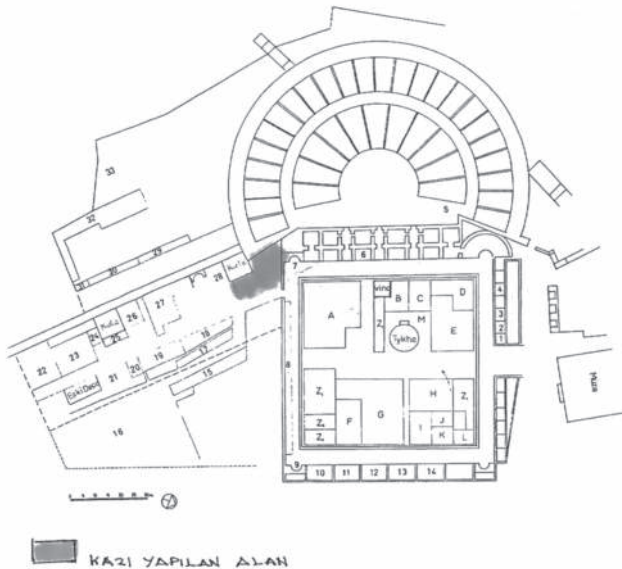
Dış galeri ayağının iç köşesinde kanalın önünde, daha alt seviyede, 1.25 m. genişliğinde pişmiş toprak levha kaplı bir döşeme yapılmış ve döşemenin bittiği yerde birinci kanala dik açıyla gelen 0.42 m. genişliğinde 0.70 m. derinliğinde kuzeye doğru devam eden ikinci kanal tespit edilmiştir. Ancak bu kanalın ana kanal ile bağlantısı bulunmamaktadır. Bu alanda; latrin'le sahne binasının agora cephesindeki dükkanlar üzerinde su künkleri ve oluk izlerinin, su kanalı ile bağlantısının incelenmesi gerekmektedir (Res. 4).

Agoradan M yapısına giden portikli yolun başlangıcındaki doğu kapısı ile yıkıntı arasındaki alanda yapılan kazı çalışmalarında kapı ve caddenin başlangıcı tamamen açılmıştır. Caddenin altından geçen kanalizasyon yukarıdan düşen bloklarla içe göçmüş ve zemin döşemesi kırılmıştır (Res. 5).

12-13 m. high were removed. The amorphous conglomerate and travertine blocks were taken to the general stone area no. 16. A total of 131 pieces containing rows of seats from the theatre, structural elements with profile, marble architrave pieces and other structural elements were numbered and taken to areas nos. 21 and 34 (Plan 1).

As the excavation progressed, at about 2 m. below the top level, a plastered water canal of 0.32 m. wide and 0.37 m. deep was uncovered along the wall between the outer gallery pier Z and the stage building (Fig. 3). It was seen this canal continued for about 12 m. along the wall and then turned to the back of the stage building but it was damaged when this area collapsed. The canal was traced and it was observed that it enter inside through the fortification wall after going round the last outer gallery pier on the east. However, as its rear side is closed, it is thought not to have functioned after the late period fortification wall was built.

On the inner corner of the outer gallery pier, in front of the canal but at a lower level was a pavement of baked clay plaques 1.25 m. wide and, a second canal 0.42 m. wide and 0.70 m. deep, extending to the north and at a right angle to the first canal was found where this pavement ends. However, this canal does not have any connection to the main canal. It is now necessary to explore the water pipes and canals to the latrines and shops on the agora's facade and their connection to the water canal (Fig. 4).

Plan 1

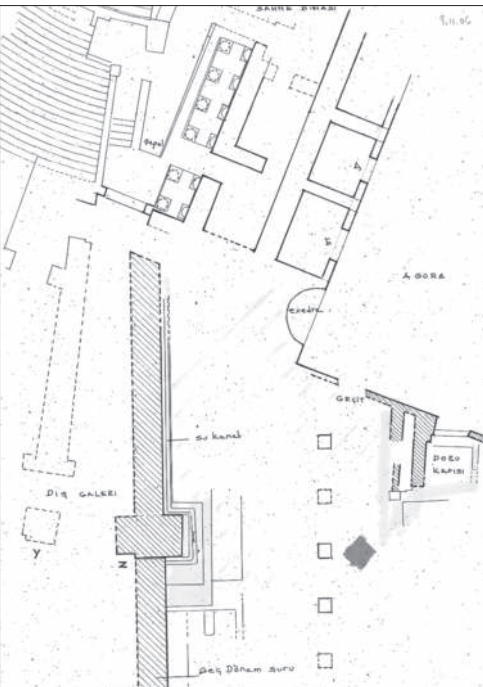
Lejand:

- A- Tiyatro, sahne binası cephesi I. II. ve III. kat arşitrav-friz bloğu grubu.
- B- Agoraya ait granit sütun ve granit sütun parçaları grubu
- C- Tiyatro, sahne binasına ait granit sütun ve granit sütun parçaları grubu.
- D- Dionysos tapınağı mimari elemanları grubu
- E- Tiyatro, sahne binasına ait kasetler ve kaset parçaları grubu
- F- Tiyatro, sahne binası II. ve III. kata ait mermer sütun ve mermer sütun parçaları grubu
- G- Tiyatro, sahne binasına ait geison ve geison parçaları grubu
- H- Tiyatro, sahne binasına ait alınlık-sima ve alınlık-sima parçaları grubu
- I- Tiyatro, sahne binası cephesi I. kat ion sütun başlıkları grubu
- J- Tiyatro, sahne binası cephesi korint sütun başlıkları grubu
- K- Tiyatro, sahne binası cephesi kompozit sütun başlıkları grubu
- L- Tiyatro, sahne binası sütun kaideleri grubu
- M- Tykhe tapınağı mimari elemanları grubu
- Z₁- Tiyatro, sahne binası, karşık durumda iki mimari elemanlar topluluğu (büyük boy)
- Z₂- Tiyatro, sahne binası, karşık durumdaki mermer elemanlar topluluğu (küçük boy)

Res. 3 / Fig. 3

Doğu kapısı ile tiyatro arasında yapılan çalışmalarda, *eksedra*dan 3.75 m. mesafede 2.66 m. genişliğinde ikinci bir kapı açığa çıkarılmıştır (Plan 2). Geçidin iç kısmında büyük parçalar halinde yıkılmış olan tuğla tonoz parçaları çökmüş bulunmaktaydı. M binasına giden yolun söz konusu kapının kuzey tarafında belirli aralıklarla yerleştirilmiş postamentler *in situ* olarak bulunmuştur. Kapıdan sonraki ikinci postament üzerinde duran beyaz mermer sütun kaidesi kırılarak öne, üzerinde yer alan sütun ise aksi yöne doğru düşmüş halde bulunmuştur. Portiğin sütun kaideleri M binasına kadar belli aralıklarla yer almaktadır. Kapının sol tarafında doğu kapısına 1.10 m. aralıklı, 1.14 m. genişliğinde küçük taşlardan örülü ikinci bir duvar bulunmaktadır.

Plan 2

Res. 4 / Fig. 4

Excavations in the area between the heaps of rubble and the east gate at the beginning of the colonnaded street leading to the structure M from the agora, entirely exposed the gate and the beginning of the street. The sewage canal under the street caved in when the blocks collapsed upon it and its flooring was broken (Fig. 5).

*The work in the area between the east gate and the theatre exposed a second gate which is 3.75 m. from the *exedra* and is 2.66 m. wide (Plan 2). Inside its passageway were rubbles of brick vaulting lying in large lumps. To the north of this second gate, along the street leading to the structure M were found postaments *in situ* at regular intervals. The broken white marble base on the second postament after the gate fell forwards while its column fell behind. The column bases of the colonnade are found at regular intervals up to structure M. To the left of the gate, 1.10 m. away from the east gate, there is a second wall of small stones 1.14 m. wide. During the levelling work in the street, at the line of the second*

Res. 5 / Fig. 5

Cadde üzerinde yapılan tesviye çalışmalarında ise ikinci postament hizasında caddenin orta kısmında bir arada duran on adet unguentarium ve bronz bir kemer tokası bulunmuştur. Ayrıca tuğlalı tonozun ön kısmında 14 cm. yüksekliğinde başı eksik ve yüzeyi aşınmış mermer bir büst açığa çıkarılmıştır.

3. Arşivleme ve Belgeleme Çalışmaları:

Bu çalışmalar kapsamında Dionysos Tapınağı'nın mimari elemanlarının çizimi ve agora ile tiyatronun ölçülerinin kontrolü yapılmıştır. Ayrıca geçen senelerde ve bu sene açığa bulunan pişmiş toprak çanak çömlek parçalarının sistemli ayırımlarının, çizimlerinin yapılması ve dosyalarının hazırlanması, taş, maden, pişmiş toprak, cam gibi etütlük malzemenin fotoğrafları da çekilerek arşivlenmesi gerçekleştirilmiştir.

Daha önceki yıllarda bulunmuş olan tiyatro sahne binası kasetleri ile podyum frizi parçalarının kontrolleri Doç. Dr. H. Alanyalı tarafından yapılmış ve fotoğraf arşivleri yeniden gözden geçirilerek düzenlenmiştir.

Ayrıca Prof. Dr. R. Günay ve ekibi tarafından AutoCAD programı ile rölöve ve kontrol ölçülerine devam edilmiştir.

4. Depo Binasının Temizlenmesi:

UNESCO tarafından 1960'lı yıllarda tiyatro için yapılmış olan çatısı çökmüş depo binasının içinde temizlik çalışmaları yapılmıştır. Alandaki çalışmalar sırasında kullanılan malzemenin ve açığa çıkan etütlük arkeolojik malzemelerin sistemli bir şekilde depolanabilmesi için bu binanın onarımı gerekmektedir.

postament ten unguentaria and a bronze belt buckle were found together. In addition, in front of the brick vaulting, a worn marble bust 14 cm. high, with missing head, was found.

3. Archiving and documentation work:

This work included drawing the architectural elements of the Dionysos temple and double-checking the measurements of the agora and theatre. The baked clay shards uncovered in previous campaigns as well as in this year's work were grouped systematically, drawings were made and files were prepared and the other items of metal, stone, baked clay and glass were also photographed and archived.

The coffers of the stage building and podium frieze fragments uncovered in previous years were checked by Assoc. Prof. Dr. H. Alanyalı and the photographic archives were revised and rearranged.

Prof. Dr. R. Günay and his team continued their work with AutoCAD and the crosschecking and recording of relevé measurements.

4. Cleaning of the Depot Building:

The depot building was built for the theatre in the 1960's by UNESCO but was in a poor state, its roof had fallen and here cleaning work was initiated. This building was repaired for the systematic storage of the archaeological items uncovered and to house the other materials employed during the excavations.